

Merhaba...

Son sayımızdan bu yana Türkiye'nin hızla değişen ve yakıcı gündemleri arasında hazırladığımız, geniş kapsamlı, pek çok sorun alanına değinen, eleştirel pedagoji teorisine ve pratiklerine katkı sunmasını umduğumuz dopdolu bir sayıyla karşınızdayız.

Ne yazık ki bu sayımızda da okurlarımızla, dünyada hızla yayılan ve giderek Türkiye'ye daha fazla yaklaşan savaş gündeminin ağır gölgesi altında buluşuyoruz. Dünyanın her yanında tırmanan emperyalist şiddet sarmalı, yaşama hakkımızı, en temel insan haklarını ve ortak geleceğimizi tehdit ediyor. Bizler eleştirel eğitimciler olarak, bu karanlık gidişat karşısında barıştan yana tavır almanın yalnızca bir tercih değil, yaşamsal bir sorumluluk olduğunu biliyoruz. Küresel kapitalist savaş rejimi, eğitim dâhil olmak üzere toplumsal yaşamın her alanını daha fazla belirlemeye başlarken, bizler bu karanlığa teslim olmayacak, inatla ve kararlılıkla barışı savunmaya devam edeceğiz.

79. sayımızın ilk yazısı editörlerimizden. Bu yazı, 77. sayımızda yer verdiğimiz "Türkiye'de Eleştirel Pedagoji Yayıncılığı" dosyamızdaki röportajların ve eleştirel pedagojinin Türkiye gündeminin bir değerlendirmesini yapıyor. Ş. Erhan Bağcı ve Yasemin Tezgiden-Cakcak bu değerlendirme kapsamında Türkiye'de eleştirel pedagoji mücadelesindeki eğilimleri, gerilimleri ve olanakları çerçeveselendirmeye çalışırken aynı zamanda dergimizin yeniden canlandırılması sürecindeki belirleyici dinamiklerin de altını çiziyorlar.

Ardından Zeynep Alica'nın eleştirel pedagojinin önemli kavramlarından biri olan güçlen(dir)me ile ilgili yazısı geliyor. Toplumsal hayatta bireylerin ve grupların kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olabilmelerini ifade eden güçlen(dir)me kavramı, bu yazıda feminist hareketin mücadele birikimi, Freire'nin özgürleştirici eğitim perspektifi ve Mezirow'un dönüştürücü öğrenme kuramı bağlamında tartışılıyor.

Bu sayıdaki eleştirel araştırma yöntemi yazımız Müge Olğun-Baytaş'tan. Bir eleştirel araştırma yöntemi olarak mekânsal anlatıyı ele alan yazarımızın iddiası, bu yaklaşımın sınıfı bilginin aktarıldığı bir yer olmaktan kurtarmakta ve özgürleştirici bir mücadele alanına dönüştürmekte bize güçlü olanaklar sunduğu yönünde.

João M. Paraskeva ve Fatma Mızıkacı'nın çalışması, eğitim programında epistemik özgürleşmeyi *Itinerant Curriculum Theory* üzerinden analiz ediyor. Makale hem kuramın özgün kavramlarını hem de bu kavramların Paraskeva'nın biyografik deneyimi ile ilişkisini ele alıyor.

Sonrasında erken çocukluk eğitimi üzerine bizleri düşünmeye davet eden iki yazımız var. İlkinde Yasemin Tezgiden-Cakcak'ın, Bilgehan Gündoğan ile erken çocukluk döneminde yaratıcı ve eleştirel düşünceyi geliştirme pratikleri üzerine gerçekleştirdiği söyleşiyi okuyacaksınız. Bir ana sınıfı öğretmenin sınıf içindeki eleştirel uygulama deneyimlerini görebileceğiniz bu yazının ardından yine Müge Olğun-Baytaş'ın bu söyleşiden esinle yazdığı erken çocukluk eğitiminde aktif yurttaşlık yaklaşımlarını ele aldığı yazısı geliyor.

Bu yazıların ardından Özlem Yıldırım, bu sayıda eleştirel pedagoji figürlerinden biri olan Donaldo Macedo'yu ele alıyor. Yıldırım, Freire'nin düşünsel mirası üzerine yaptığı çalışmalardan tanıdığımız Macedo'nun eğitim ve toplum arasındaki ilişki üzerine yaptığı katkıları dil, iktidar ve eleştirel okuryazarlık bağlamında değerlendiriyor.

Elif Küçükçakır, Mehmet Şahin ve Burak Sarı, üç farklı başlık altında, toplumdaki normatif düzenlerin eğitim alanında nasıl yeniden üretildiğini tartışıyor. Küçükçakır, İngilizce ders kitaplarında sokak hayvanlarının görünmez kılınmasını ya da yalnızca insanların yaşamlarının nesnesi olarak sunulmasını antroposantrik bir yaklaşımın göstergesi olarak değerlendiriyor ve hayvanların özneleşmesine imkân tanıyacak içeriklerin geliştirilmesini öneriyor. Şahin, öğretmenlik mesleğinin cis-heteronormatif rejimle nasıl iç içe geçtiğini ele alıyor; profesyonellik söyleminin, toplumsal cinsiyet olgusunu dışarıda bıraktığını iddia etmesine rağmen heteroseksüelliği norm olarak yeniden üreten bir düzenin parçası olduğunu vurguluyor. Sarı ise sağlamlığın eğitim sisteminde nasıl yeniden üretildiğini tartışmaya açıyor; "normal" ölçütlerine uymayan herkesi eksik ve kusurlu gören bu ayrımcı bakış açısının, kapsayıcı ve erişilebilir tasarımlarla aşılabileceğini belirtiyor. Üç çalışma birlikte düşünüldüğünde, eğitimde antroposantrizm, cis-heteronormativite ve sağlamlığın pedagojik pratiklere nasıl sirayet ettiğini ve normatif düzenlerin yeniden üretiminde nasıl işlev gördüğünü gösteren güçlü bir eleştirel çerçeve ortaya çıkıyor.

Ardından gelen üç yazımız, kapitalizmin güncel çocukluk tasavvurunun Türkiye'deki eğitim ve çocukluk algılarına nasıl yansıdığını farklı eleştirel boyutlarda tartışıyor. Seda Salihoglu Günelsu, "suça sürüklenen çocuklar" meselesini toplumsal bir sorun olması bakımından ele alarak cezalandırıcı adalet

anlayışının yerine önleyici, çok boyutlu ve insan haklarına dayalı politikaların gerekliliğini vurguluyor. Ünal Özmen, manevi danışmanlık ve ÇEDES gibi uygulamaları dogmanın kurumsallaşmış biçimleri olarak değerlendirerek, devlet eliyle yürütülen dinselleştirme politikalarının mevcut toplumsal sorunları çözmek yerine derinleştirdiğini ve toplumsal çöküşü beslediğini ortaya koyuyor. Adnan Gümüş ise MESEM ve benzeri erken yaşta mesleğe yönlendirme programlarını yeni bir açıdan, Milli Eğitim Bakanlığı'nın geliştirmeye çalıştığı "ahilik ve fütüvvet" ideolojisi bakımından kapsamlı şekilde değerlendiriyor. Gümüş, bu uygulamaları çocukları dar bir işlev alanına sıkıştırarak gelişim haklarını ihlal etmeleri nedeniyle eleştiriyor ve özgürleştirici, sorgulayıcı eğitim modellerinin gerekliliğini öne çıkarıyor. Bu üç çalışma, kapitalizmin çocukluğu ya suçla, ya dinle, ya da ucuz emekle tanımlayan dar kalıplara sıkıştırarak özgürleştirici ve bütüncül gelişim imkânlarını sınırladığını ortaya koyan kapsamlı bir sorgulama çerçevesi sunuyor.

İrem Demirkaya'nın çalışması, Ankara'daki Kale Mahallesi'nde marjinalize edilen Roman kimliği ve derin yoksulluk bağlamında inşa edilen "Hayal Ev"i, bir karşı-hegemonya mekânı ve umudun pedagojisi olarak konumlandırıyor. Yazar, Roman çocukların okuldan kopuşlarının ardında yatan nedenleri derin yoksulluk ve tarihsel travmalarla ilişkilendirerek, bu gerçeklikleri göz ardı eden eylem planlarının başarısızlığa mahkûm olduğunu ileri sürüyor. Yazı, çocukluk deneyimlerinin toplumsal eşitsizliklerle nasıl şekillendiğini görünür kılarken, pedagojik müdahalelerin yalnızca teknik bir düzenleme değil, aynı zamanda tarihsel ve toplumsal bağlamı dikkate alan eleştirel bir yaklaşım gerektirdiğini güçlü bir biçimde ortaya koyuyor.

Bu sayımızda, dergimizin yeniden canlandırılması sürecinde aktif ve önemli bir rol üstlenerek internet sitemizin yükünü sırtlanmış olan İsmail Efe Top, kendi okulundaki, yani ODTÜ'deki bir eleştirel pedagoji pratiğini yazdı bize. Okurlarımız bu yazıda, yazarın da içinde yer aldığı "criticalelmaterials.org" adlı internet sitesi merkezinde yürütülen eleştirel pedagoji çalışmalarını bir lisans öğrencisinin gözünden görme fırsatı bulacaklar.

Ardından gelen Nazlı Eda Noyan'ın kaleme aldığı otoetnografik deneme, "öğretmenler odası" metaforuyla ifade ettiği kendi deneyimlerinden hareketle Türkiye'de öğretmenlik kültürünü, kadın emeğini ve bilginin paylaşım biçimlerini feminist pedagoji perspektifiyle tartışıyor. Yazı, kişisel deneyimlerin analizi üzerinden feminist pedagojiye özgü bir yaklaşım geliştirerek bilginin nötr ve hiyerarşik biçimde aktarılan bir nesne değil, deneyim, duygu, beden ve ilişkisellik üzerinden kurulan bir süreç olduğunu vurguluyor.

Pınar Yeni-Palabıyık ise mekân ve insan ilişkisi bağlamında kendileme ve yabancılaşma pratiklerini tartışıyor yazısında. Dergimizde mekân ve aktörler arasındaki karşılıklı ilişkiyi eleştirel pedagoji bağlamında ele almayı önemsiyor ve perspektifimizi geliştirmeye çalışıyoruz. Melek Göregenli ile yaptığımız "Eleştirel Pedagoji Mimarisine Giriş" başlıklı atölye çalışmasından esinle yazan Yeni-

Palabıyık, öğretmenlik yaparken ve sonrasında mekânla kurduğu ilişkiyi anlatıyor bizlere.

Bir sonraki yazıda Ufuk Keleş, George Orwell'in "Siyaset ve İngilizce" adlı denemesi üzerine yaptığı incelemeyi paylaşıyor bizlerle. Bu bölümümüzün son yazısında Aslıhan Hancı, Ankara'da düzenlenen 33. Adalet ve Demokrasi Haftasında Eđit-Der ile birlikte düzenlediğimiz "Eşit, Özgür ve Demokratik Bir Dünya için Eleştirel Pedagoji" başlıklı panele ilişkin izlenimlerini aktarıyor.

Bu sayıdaki kavram dosyamızın başlığını "Özerk-Demokratik Üniversite" olarak belirledik. Nihan Soycan ve Mete Kurtođlu'nun editörlüğünde hazırlanan dosyanın ilk yazısında Fatma Buđday, üniversite ideasının krizini ve özerkliğın aşınmasını tarihsel kökenlerden neoliberal dönüşüme uzanan bir analizle aktarıyor. Ebru Eren, Bologna süreci üzerinden bilimsel bilgi üretiminin neoliberal dönüşümünü ele alırken, Birgöl Ulutaş akademik bilgi rantı ve çok aktörlü piyasa rejimi bağlamında "Üniversitenin İstinye Park'ı"nı tartışıyor. Zehra Taşkın günümüz üniversitesinde akademik emeğin nasıl bir kısıka alındığını ifade eden ve dur durak bilmeyen "üret, yüksel, tekrar et" döngüsüne dikkat çekiyor. Tolga Ulusoy artık daha fazla gündemimize girmeye başlayan açık bilim kavramının içerdiği imkân ve sınırlılıkları inceliyor. Tuğçe Kılıç ise uluslararasılaşmanın görünmeyen yüzünü ve aynı sınıfta nasıl farklı dünyalar yaşandığını tartışıyor. Krystian Szadkowski, hareketsiz öğrencilerin nasıl harekete geçeceği sorusunu sorarak başladığı yazısında Polonya'daki yakın dönemli öğrenci işgalleri deneyimlerini üniversitelerin müşterekleştirilmesi bağlamında inceliyor. Benan Havva Baran, Mümine Barkçın, Kardelen Cazgır, Burçın Arslan, Nilay Bolattaş, Melike Pınarcıoğlu, Yasemin Apaydın ve Deniz Soyipek kadın doktora öğrencilerinin sürüklendikleri "yetersizlik" hissini neoliberal akademinin cinsiyetlendirilmiş duygu kültürüyle bağdaştırıyor. Nihan Soycan "sabah hoca akşam öğrenci" olma durumuyla akademide güvencesizliğin iki yüzünü aktarırken, Nihal Evirgen, Duygu Gören, İpek Bengisu Kumaş ve Elif Merve Nalçakar ise üniversite, toplumsal hareketler ve mekân ilişkisini inceliyor. Dosyada yer alan yazılarımız yalnızca üniversitenin dönüşümünü betimlemekle kalmıyor, aynı zamanda özerk-demokratik üniversite mücadelesinin neden bugün her zamankinden daha acil ve kurucu bir mesele olduğunu da gösteriyor. Akademik emeğin güvencesizleşmesinden bilginin metalaşmasına, uluslararasılaşma politikalarından üniversitelerin müşterekleştirilmesi arayışlarına kadar uzanan bu geniş tartışma alanı, üniversitenin piyasanın ve iktidarların baskısı altında yeniden şekillendirildiği bir dönemde, özerklik, demokrasi ve müştereklik taleplerinin yalnızca bir ideal değil, üniversitenin kamusal varlığını sürdürebilmesinin temel koşulu olduğunu ortaya koyuyor. Bu dosya, tam da bu nedenle okurlarımızı, özerk-demokratik üniversite mücadelesini geçmiş deneyimler, güncel dönüşümler ve olası geleceklerden yeniden düşünmeye ve birlikte tartışmaya davet ediyor.

Bu sayımızın Odak Dosyası "Öğretmen Yetiştirme ve Atama" başlığını taşıyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nın gündeme getirdiği Milli Eğitim Akademisi ve Akademi Giriş

Sınavı (AGS) uygulamaları, neoliberal dönüşümün sürekliliği içinde yer almakla birlikte bu kez muhafazakâr ve otoriter yönelimlerin belirgin biçimde öne çıktığını gösteriyor. Son düzenlemeler, öğretmenlerin niteliğinde yaşanan düşüşün sorumluluğunu eğitim fakültelerine yükleyerek çözümü bu fakültelerin tasfiyesinde ve öğretmen yetiştirmenin yeniden Bakanlığa bağlanmasında arıyor. Bu makas değişikliğinde, iktidarın üniversiteleri tam anlamıyla kontrol edememesi önemli bir etken olarak öne çıkıyor. Böylece öğretmen yetiştirme ve atama politikaları, piyasacılık mantığı ile muhafazakâr ideolojik denetim arasında salınarak hem mesleğin toplumsal değerini aşındırıyor hem de üniversitelerle kurulan bağları sistematik biçimde zayıflatıyor. Bu süreç, öğretmenliğin entelektüel ve toplumsal işlevini tasfiye eden, mesleki pratikleri merkezîyetçi ve ideolojik olarak daha sıkı denetim altında yeniden tanımlayan köklü bir dönüşümün habercisi niteliğinde. Dosyamızda bu dönüşümü yalnızca yapısal bir analizle değil, aynı zamanda eğitim fakültesi akademisyenleri ve öğrencilerinin sesleriyle ele alıyoruz.

Eleştirel Pedagoji ve Direniş bölümümüz için Dicle Dilan Salman, Hülya Daran Deveci ve Tolga Ulusoy, Menekşe Tokyay ile okul yemeğinin bir hak olarak ne anlama geldiği ve ücretsiz okul yemeği mücadelesi üzerine ufuk açıcı bir söyleşi gerçekleştirdiler. Okul yemeği mücadelesindeki aktif rolü ve konu hakkında yakın zamanda yayınladığı kitabıyla Menekşe Tokyay'ın röportajını ilgi çekici bulacağınıza eminiz.

Bu sayımızda müzik, sinema ve edebiyatı eleştirel pedagoji perspektifinden irdeleyen üç yazı yer alıyor. Eleştirel Müzik Pedagojisi Çalışma Grubu'nun Bandista ile yaptığı röportaj, müziği kolektif bir eylem ve öğrenme süreci olarak konumlandırarak müzikal kültürel üretimin pedagojik ve dönüştürücü boyutlarını görünür kılıyor. Ardından Ahmet Utku Özensoy, sinemayı "galibin estetiği" kavramı üzerinden tartışarak, sinemanın yalnızca bir anlatı aracı değil, önyargıları, ahlaki normları ve güç ilişkilerini yeniden üreten gizli kodlarla toplumsal öğrenmeleri şekillendiren bir alan olduğunu ortaya koyuyor. Yasemin Tezgiden-Cakcak ise Oğuz Atay'ın "Tutunamayanlar" romanındaki okul ve öğretmen imgelerini eleştirel pedagoji bağlamında değerlendirerek, farklı kuşakların belleğinde değişmeyen okul imgesinin kültürel yeniden üretimin gücünü gösterdiğini vurguluyor. Bu üç çalışma birlikte düşünüldüğünde, eleştirel pedagoji yalnızca sınıf içi öğrenmelerle sınırlı olmayan, müzikten sinemaya, edebiyattan gündelik deneyimlere uzanan geniş bir kültürel alanda eşitlikçi ve özgürlükçü öğrenme imkânlarını araştıran dönüştürücü bir perspektif olarak öne çıkıyor.

Felsefe bölümümüzde Onur Özmen, Diyalektik Eleştirel Gerçekçiliğin temel fikirlerini ve kavramlarını ele alıyor. Bir önceki sayıda "temel eleştirel gerçekçilik" üzerine yaptığı girişin ardından bu yazıda, yaklaşımın ikinci aşaması olan "diyalektik eleştirel gerçekçiliği" tartışıyor. Yazı, eleştirel gerçekçiliğin felsefi gelişim çizgisini takip eden okurlar için hem bağımsız okunabilir bir kaynak hem de önceki tartışmaların devamı niteliğinde kapsamlı bir değerlendirme sunuyor.

Disiplinlerarası Etkileşim bölümünde İsmail Gezgin, “arkeolojinin arkeolojisini” yaparak geçmişin bugün üzerindeki izlerini nasıl bıraktığını tartışıyor. Yaşamın yalnızca bugünün ürünü olmadığını, bireylerin kendilerinden önce inşa edilmiş kültürel ve ideolojik örüntülere doğduklarını vurgulayan yazar, arkeoloji disiplinin de hâkim ideolojileri yeniden üreten bir araca dönüşebildiğini ileri sürüyor. Böylelikle arkeolojiyi yalnızca geçmişi anlamanın değil, bugünü dönüştürmenin bir aracı olarak da konumlandırıyor.

Disiplinlerarası bölümümüzde yer alan ikinci yazıda ise Gülden Ateş, Türkiye tiyatrosunun hafızasını metinlerarası ilişkiler bağlamında bir bellek köprüsü olarak ele alıyor. Yazar, dramatik hafızayı yenilemenin ya da mevcut hafızayı güçlendirmenin yollarını tartışarak, tiyatronun kültürel bellek üretimindeki rolünü eleştirel bir perspektifle yeniden düşünmeye davet ediyor.

Kitaplar bölümümüzde Hüseyin Ozan Uyumlu, yakın dönemde üniversiteler üzerine tartışmalarda önemli bir yer edinen Peter Fleming’in *Karanlık Akademi* adlı eserini inceliyor. Ali İhsan Özdemir, Peter Mayo’nun kısa süre önce yayımlanan *Kültür, İktidar ve Eğitim* kitabını değerlendirirken, Songül Büyükköse ise Antonia Darder’in Freire ve Eğitim çalışmasını ele alıyor.

Son olarak çeviri bölümümüzde yine iki önemli katkı yer alıyor. Ş. Erhan Bağcı, eleştirel tıp eğitimi çevirilerine devam ederek ana akım tıp eğitiminde sıkça karşılaşılan “Probleme Dayalı Öğretim” yöntemini eleştirel bir analize tabi tutan bir makaleyi Türkçeye kazandırıyor. Anıl Ersöz, Henry Giroux’nun yakın tarihli bir makalesini çevirerek, faşist salgın döneminde yükseköğretimi ele alan yazısını Türkçeye aktarıyor.

İyi okumalar.